

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ**

**КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних
відносин

Кафедра історії України і методики викладання
історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Середня освіта (Історія)»

Спеціальність А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність А4.03 Середня освіта (Історія та громадянська
освіта)

Галузь знань А Освіта

Затверджено на засіданні
кафедри історії України і
методики викладання історії

Протокол № 1 від 29 серпня
2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	<i>Основи громадянської освіти у профільній школі</i>
Викладач (-і)	Єгрешій Олег Ігорович
Контактний телефон викладача	0677383657
E-mail викладача	oleh.yehreshii@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	_____ кредити ЄКТС, _____ год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>У 2018 році в Україні стартувала реформа "Нова українська школа". Були змінені методики навчання та оцінювання, зміст навчальних програм, а також підхід до формування компетентностей учнів і учениць спочатку в початкових класах, а поступово і в середній школі. У 2027 році розпочнеться черговий етап НУШ – реформа старшої школи. Зокрема, учні зможуть будувати власний освітній шлях, спираючись на свої зацікавлення та здібності. Громадянська освіта – це окрема дисципліна, яка вимагає особливого диференційованого підходу якраз для старшокласників.</p> <p>Усі ми прагнемо розквіту нашої держави. А це вимагає від кожного з нас мати активну громадянську позицію, брати безпосередню участь у громадському житті й демократичних перетвореннях, бути відповідальним, толерантним, з повагою ставитися до прав людини. Для цього важливо формувати в собі особисту, національну й загальнолюдську гідність, критично мислити, не бути байдужими до того, що відбувається у світі, країні, місті, селі, уміти використовувати наявні механізми впливу на державну владу, захисту своїх прав тощо. Такими, свідомими і зрілими, громадяни не народжуються, а стають у процесі навчання. Саме з цією метою Міністерство освіти і науки України розробило Концепцію розвитку громадянської освіти в Україні, а для студентів, що навчаються на ОП Середня освіта. Історія та громадянська освіта" запроваджено дисципліну «Громадянська освіта», яка покликана підготувати студентів до активного суспільного життя в умовах демократії.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p><u>Метою</u> вивчення дисципліни є спроба запропонувати студентам не просто потрібну суму знань, а й допомогти навчитися жити в сучасному модерному суспільстві.</p> <p><u>Основними цілями</u> вивчення дисципліни є навчити студентів поважати закон, відстоювати і захищати свої права, впливати на ухвалення важливих суспільно-політичних рішень, конструктивно взаємодіяти з іншими, будувати ефективні взаємини. А також думати і розмірковувати, формулювати й обстоювати власну позицію, робити логічні висновки і правильний вибір, забезпечувати своєю працею добробут сім'ї та країни.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>Пропонована дисципліна покликана розвинути наступні компетентності:</p> <p><u>Інтегральна компетентність:</u></p> <p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та проблеми в галузі освіти (історія) в ЗЗСО, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь із наук предметної спеціальності, педагогіки, теорії і методики навчання історії, характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації навчально-виховного процесу з акцентом на профільну середню освіту, передбачає здійснення інновацій та/або проведення педагогічних досліджень.</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>ЗК 1. Здатність до вільного спілкування державною мовою в професійній та науковій сферах, у т. ч. в умовах публічної комунікації.</p>	

ЗК 3. Здатність мислити критично, системно й аналітично, розв'язувати складні освітні, методичні та наукові проблеми.

ЗК 4. Здатність ініціювати, планувати й організовувати діяльність у сфері освіти, науки та суспільного розвитку, узагальнювати отримані результати, забезпечувати рівень та оцінювати якість виконуваних робіт

ЗК 7. Здатність до інноваційної діяльності, генерування, дослідження та впровадження нових ідей. ЗК8. Здатність формувати і підтримувати міжкультурний діалог, повагу до прав людини, демократії, різноманітності та інклюзивності.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 1. Здатність здійснювати глибокий аналіз і критичне осмислення історичних процесів і наративів, включно з проблемами історичної пам'яті.

СК 2. Здатність досліджувати й інтерпретувати актуальні проблеми історії України, Європи та світу в міждисциплінарному контексті, з урахуванням новітніх наукових підходів, формулювати власні обґрунтовані позиції щодо спірних історичних питань та адаптувати їх до освітнього процесу з урахуванням розвитку критичного мислення в учнів.

СК 3. Здатність реалізовувати процес навчання громадянської освіти на рівні профільної школи з метою формування в учнів громадянської компетентності, правової свідомості та демократичних цінностей.

СК 6. Здатність проектувати зміст історичної та громадянської освіти під час навчального процесу в ЗЗСО відповідно до державних стандартів, програм і ціннісних орієнтирів.

СК 8. Здатність застосовувати сучасні методи викладання історії та громадянської освіти у ЗЗСО, використовувати інноваційні педагогічні технології.

Програмні результати навчання студента, які формуються під час читання цієї дисципліни:

ПРН 1. Вільно володіє державною мовою в усіх видах професійного та академічного спілкування, у т. ч. в публічних виступах і педагогічній комунікації.

ПРН 3. Застосовує фахові знання з історії України, Європи та світу для аналізу історичних процесів, явищ і наративів у навчальному й науковому контексті.

ПРН 4. Критично осмислює історичні події та інтерпретує складні історичні проблеми в міждисциплінарному контексті з урахуванням різних наукових підходів і культурної пам'яті, приймає обґрунтовані рішення.

ПРН 5. Формує й обґрунтовує власну позицію щодо спірних історичних питань, презентує її в освітньому середовищі, дотримуючись принципів академічної доброчесності.

ПРН 6. Реалізує зміст громадянської освіти у профільній школі, формує у здобувачів освіти демократичні цінності, правосвідомість і громадянську ідентичність, сприяє дотриманню принципів міжкультурного діалогу, прав людини.

ПРН 7. Використовує сучасні методи історикопедагогічного дослідження, організовує науковий пошук, оформлює результати досліджень у вигляді академічних публікацій і магістерських робіт.

ПРН 9. Проектує та організовує зміст історичної і громадянської освіти у відповідності до державних освітніх стандартів, програм і ціннісних орієнтирів.

ПРН 11. Використовує інноваційні педагогічні технології у викладанні історії та громадянської освіти,

адаптує їх до потреб учнів.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12 год. (стаціонар)	4 год. (заочна форма)
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 год. (стаціонар)	6 год. (заочна форма)
самостійна робота	30 год. (стаціонар)	50 год. (заочна форма)

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
2	A4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)	1	

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год. 30		
	Лекції	Семінарські заняття	Сам. роб.
Тема 1. Вступна лекція. Явище профільної школи. Особистість та її ідентичність. Соціальна ідентичність та її види. Самовизначення особистості	2/2	2	4/6
Тема 2. Особистість та її ідентичність. Соціалізація особистості. Роль сім'ї та однолітків у процесі соціалізації. Самореалізація людини. Соціальна мобільність		2/2	4/8
Тема 3. Права і свободи людини. Людська гідність і права людини. Еволюція прав людини. Людина і держава. Права дитини. Права людини та права дитини в умовах збройного конфлікту	2	2	6/8
Тема 4. Людина в соціокультурному просторі. Суспільство. Соціальні цінності. Різноманітність і рівність. Ефективна комунікація.	2/2	2/2	4/6
Тема 5. Людина в соціокультурному просторі. Стереотипи та упередження. Дискримінація. Конфлікти, їх подолання		2	4/6
Тема 6. Демократичне суспільство та його цінності. Демократична держава. Вибори. Політичні партії. Громадянське суспільство. Поняття громади. Роль громади в житті суспільства. Взаємодія учнів, учителів, батьків, шкільної адміністрації в організації шкільного життя	2	2/2	8/10
Тема 7. Світ інформації та мас-медіа. Масмедіа. Інформація. Комунікація. Медіатекст. Медіакомпетентність. Свобода слова, етика і відповідальність. Поняття цензури. Громадська думка і ЗМІ. Маніпуляції і пропаганда в медіапросторі	2	2	6/8
Тема 8. Взаємодія громадян і держави в досягненні суспільного добробуту. Соціальні цілі економіки. Сталий розвиток. Ринкова економіка. Держава і ринок. Економіка домогосподарства. Підприємницька діяльність. Ринок праці. Поняття лобізму.		2	6/8

Сутність корупції та корупціогенних ризиків			
Тема 9. Україна, Європа, світ. Інтеграція та глобалізація. Європейська інтеграція. Виклики сучасного світу. Міжнародні відносини та міжнародне право. Україна – член європейського та світового співтовариства	2	2	8/10
Тематика семінарських занять	12/4	18/6	60/80
Тема 1. <u>Соціальна ідентичність та її види</u> <i>План:</i> 1. Культурна ідентичність та її види 2. Гендерна ідентичність та її види 3. Етнічна ідентичність та її види 4. Релігійна ідентичність та її види		4	
Тема 2. <u>Еволюція прав людини</u> <i>План:</i> 1. Поява та розвиток прав людини Права першого покоління 2. Права другого покоління 3. Права третього покоління 4. Зародження прав четвертого покоління.		2	
Тема 3. <u>Людина в соціокультурному просторі</u> <i>План:</i> 1. Поняття стереотипів і упереджень. Дискримінації. 2. Поняття конфлікту та його види 3. Різновиди дискримінацій. Расизм. Антисемітизм. Класизм. 4. Різновиди дискримінацій. Сексизм. Ейджизм 5. Різновиди дискримінацій. Кириофобія. Ксенофобія. Апорофобія. 6. Різновиди дискримінацій. Хайтизм. Єйблізм		4	
Тема 4 <u>Демократичне суспільство та його цінності</u> <i>План:</i> 1. Поняття демократії. 2. Явище правової держави. 3. Вибори як явище 4. Референдуми як явище 5. Громадянське суспільство		4	
Тема 5 <u>Світ інформації та мас-медіа</u> <i>План:</i> 1. Етапи еволюції в інформаційному просторі. Поява писемності. Явище правової держави. 2. Етапи еволюції в інформаційному просторі. Винайдення книгодрукування. 3. Етапи еволюції в інформаційному просторі. Поява телеграфу та телефону. 4. Винайдення радіо та телебачення 5. Поява мікропроцесорної технології і персонального		2	

<p>комп'ютера. Винайдення радіо та телебачення</p> <p>6. Поява Інтернету. Штучний інтелект і майбутнє комунікацій.</p> <p>Тема 6 <u>Україна, Європа, світ</u></p> <p><i>План:</i></p> <p>1. Інтеграція, глобалізація, міграція</p> <p>2. Європейська інтеграція. Виклики сучасного світу</p> <p>3. Міжнародні відносини та міжнародне право</p> <p>4. Україна – член європейського та світового співтовариства</p>		2	
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
<p>Загальна система оцінювання навчальної дисципліни</p>	<p>Робота на семінарських заняттях – 30 б.</p> <p>Контроль відвідування студентами лекцій – 10 б.</p> <p>Оцінка за індивідуальну роботу – 10 б.</p> <p>Екзаменаційна робота – 50 б.</p> <p>Поточний контроль з дисципліни відбувається шляхом перевірки засвоєння студентами знань та умінь в ході семінарських занять, підготовки індивідуальної роботи (реферату) та контролю самостійного опрацьованої додаткової літератури. Перевірка засвоєння студентами знань та умінь в ході семінарських занять здійснюється шляхом оцінювання усних відповідей (в тому числі у формі презентацій), при потребі коротких письмових робіт. За опрацювання тем, визначених для семінарських занять студент може отримати максимально 30 балів.</p>		
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<p>Модульна контрольна робота проводиться з метою діагностики цілей навчання за графіком встановленим деканатом, на підставі пропозицій кафедри історії України і методики викладання історії. Модульна контрольна робота оцінюються максимально у <i>10 балів</i>. <i>10–9 балів</i> – знання і розуміння програмного матеріалу з історії української культури в повному обсязі; послідовний, логічний, обґрунтований, безпомилковий, бездоганний виклад матеріалу. Правильне, охайне оформлення письмових робіт з використанням таблиць, схем, витягів з документів тощо. <i>8–7 балів</i> – знання і розуміння програмного матеріалу з дисципліни в цілому правильне; послідовний, логічний, безпомилковий виклад матеріалу; усвідомлення основних зв'язків у навчальному матеріалі; пояснення закономірностей та характеристика інших зв'язків в історичному процесі. <i>6–5 балів</i> – знання і розуміння тільки основного програмного матеріалу з предмету в обсязі, який дозволяє поставити задовільну оцінку; водночас спрощений виклад матеріалу; усвідомлення лише окремих зв'язків у навчальному матеріалі; пояснення основних закономірностей та характеристика основних зв'язків в історичному процесі; <i>2–4 бали</i> – поверхове знання і розуміння основного програмного матеріалу в обсязі, який не дозволяє засвоювати відповідний програмний матеріал; непослідовний виклад матеріалу з допущенням суттєвих помилок; неохайне оформлення письмових робіт.</p>		
<p>Семінарські</p>	<p><i>Семінарські заняття.</i></p>		

заняття	Критерії поточного оцінювання: Відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.) та Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (Нова редакція) (введено в дію наказом ректора № 361 від 31.07.2020 р.) знання оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали за такими критеріями. Виступи на семінарських заняттях оцінюються: а) послідовний виклад матеріалу з висновками в кінці відповіді, знання фактичного матеріалу, володіння понятійним апаратом (глосарієм) з історії української культури, уміння творчо розв'язувати завдання – 90-100 балів ("відмінно" за національною шкалою); б) послідовний виклад матеріалу, знання фактичного матеріалу, навички структурних характеристик, володіння категоріальним апаратом, допускається 1-2 неточності у використанні понятійного матеріалу – від 70-89 балів ("добре" за національною шкалою), в) зміст матеріалу викладено частково, з недотриманням в окремих випадках послідовності, студент частково володіє знаннями фактичного матеріалу, при поясненні понять допущено помилки, суть питання в основному розкрита, не зважаючи на зазначені вище упущення – 3 бали. 50–69 б. ("задовільно" за національною шкалою). Незнання фактичного матеріалу оцінюється на оцінку «2». Доповнення та участь у дискусії на семінарському. Менше 50 балів. Максимальна кількість балів, які можна отримати в ході семінарських занять – 100 балів.
Умови допуску до підсумкового контролю	<i>Зазначити:</i> <i>форму контролю (екзамен);</i> <i>форму задачі (письмова у тестовій формі)</i>
Підсумковий контроль	<i>Екзамен</i>
7. Політика навчальної дисципліни	
<p><i>Пропуски занять (відпрацювання):</i> Можливість і порядок відпрацювання пропущених студентом занять регламентується Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів Прикарпатським національним університетом ім. Василя Стефаника». Ознайомитися з положенням можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/</p> <p><i>Академічна доброчесність:</i> Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету: Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату</p> <p><i>Виконання індивідуального завдання пізніше встановленого терміну:</i> У разі виконання індивідуального завдання студентом пізніше встановленого терміну, без попереднього узгодження ситуації з викладачем, оцінка за завдання – «незадовільно», відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Ознайомитися із положенням можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/</p> <p><i>Неформальна освіта:</i></p>	

Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника». Ознайомитися із положенням можна за посиланням: <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативнідокументи/polozhenja/>

8. Рекомендована література

Основна література:

Бакка Т. В. Електронний додаток до підручника з Громадянської освіти. 10 клас. Нова програма. УОВЦ УОВЦ «Оріон». 2018. Режим доступу: <https://uahistory.co/pidruchniki/bakka-civil-education-10-class-2018/>

Балушок В. З історії української етності (від «русинів» до «українців»). *Український історичний журнал*. 2018. № 2. С. 163–178.

Васильків І.Д. Громадянська освіта. Інтегрований курс. Рівень стандарту. Повторне видання. 10 клас. Астон. 2023. Режим доступу: <https://uahistory.co/pidruchniki/vasilkiv-civil-education-integrated-course-10-class-2023-standard-level-reissue/>

Вербицька П.В. Громадянська освіта. Інтегрований курс. Рівень стандарту. Повторне видання. 10 клас. «Літера ЛТД». 2023. Режим доступу: <https://uahistory.co/pidruchniki/verbizka-civil-education-integrated-course-10-class-2023-standard-level-reissue/>

Гендерна рівність – це шлях до справедливого світу. Режим доступу: <https://surli.cc/wwnoob>

Гендерна нерівність. Режим доступу: <https://surl.li/sugolh>.

Гісем О.О. Підручник з Громадянської освіти. 10 клас. Гісем О. О. Нова програма. «Ранок». 2018. Режим доступу: https://uahistory.co/pidruchniki/gisem-civil-education-10-class-2018/#google_vignette.

Громадянська та політична участь: базовий курс. URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/hromadska-politychna-uchast-bazovyi> (дата звернення 18.01. 2025.).

Євмешкіна О.Л. Громадянська освіта як механізм залучення громадськості до прийняття державних стратегічних рішень в Україні. *Механізми державного управління*. С.1–6. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.5/08>

Додаткова література:

Квадробери, готи та хіпстери: що варто знати про найвідоміші субкультури різних часів. Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/852695-kvadroberi-goti-ta-hipsteri-so-var-to-znati-pro-najvidomisi-subkulturi-riznih-casiv/>

Конфесійна та церковна належність громадян України (січень 2020 р.). Режим доступу: <https://surl.lt/cfippf>

Макарчук С. А. Поява, поширення й утвердження етнотопоніма «Україна» та етніма «українці». *Етнічна історія України: навчальний посібник*. К. : Знання, 2008. 471 с.

Молодіжні субкультури: ознаки, історія, види. Режим доступу: <https://www.kursak.com/molodizhni-subkultury-oznaky-istoriia-vydy/>

Муза О.В. *Календар прав людини: посібник для педагогічних працівників навчальних закладів*. Видавництво: Vaime. 2016. Режим доступу: <https://uahistory.co/pidruchniki/bakka-civil-education-10-class-2018/>

Молодіжні субкультури. Режим доступу: <https://vvppr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/129/2024/04/subkultury.pdf>

Національні меншини в Україні. Режим доступу: <https://surl.li/cdkkoo>

Невинна Г. Громадянська освіта як необхідна умова розбудови сталої демократії. 2025. № 20 *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. DOI: <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2025-20-10>

Пометун О., Ремех Т. «Громадянська освіта» - новий курс старшої школи: особливості змісту і методики. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713434/1/%D0%93%D0%9E.%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%281%29.pdf>

Релігія в Україні. Режим доступу: <https://surl.li/pysgtv>.

Релігійні організації в Україні. Режим доступу: <https://surl.li/lxghhs>

Ремех Т. О. Сутність і структура громадянської компетентності учня нової української школи. *Український педагогічний журнал.* 2018. № 2. С. 34-41. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_2_7.

Статєєва В. Назви на позначення території України, українців, української мови в європейських джерелах XIII–XVIII ст. // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Філологія. Соціальні комунікації / редкол.: В. В. Барчан (відп. ред.), Ю. М. Бідзіля, Н. П. Бездір та ін. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2013. Вип. 1 (29). С. 263–272.

Токарева А.В. Чижикова І.В. Сучасні підходи до формування громадянських компетентностей студентів: міжнародний та національний контексти. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2021. № 1 (21). С. 88-93. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/5631/1/11%20%281%29.pdf> (дата звернення 04.11.2024.).

Українці. Режим доступу: <https://surl.li/ybokek>

Указ Президента України Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#n23> (дата звернення 13.10.2024.).

Указ Президента України Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2016/paran25#n25> (дата звернення 13.10.2024.).

Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини. URL: <https://rm.coe.int/16806b93be> (дата звернення 04.11.2024.).

Що таке гендерна рівність? Чим відрізняються стать і гендер? Режим доступу: <https://dolmativska-gromada.gov.ua/news/1736841871/>

Якубова Л. Д. Національні меншини України // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2010. Т. 7 : Мл – О. С. 331–344.

Викладач – *Доцент кафедри історії України і методики викладання історії*
Єгреший Олег Ігорович